

**KAMQONLIKNING TARQALISHI VA AHOLI SALOMATLIGIGA
TA'SIRINI STATISTIK TAHLIL QILISH**

Kanalova Muhlisa Qodirjon qizi

*FJSTI Sog'liqni saqlashni boshqarish va jamoat sog'lig'ini saqlash 1-kurs
magistranti*

Asqarova Nigora Akbarovna

*FJSTI Preventiv tibbiyot asoslari, jamoat salomatligi, jismoniy tarbiya va
sport kafedrasi, fan nomzodi*

Kirish

Kamqonlik – qon tarkibidagi gemoglobin va qizil qon hujayralari miqdorining yetishmasligi bilan kechadigan keng tarqalgan patologiya bo'lib, inson salomatligiga sezilarli ta'sir qiladi. Bu kasallik nafaqat rivojlangan, balki rivojlanayotgan mamlakatlarda ham keng tarqalgan bo'lib, aholi salomatligiga jiddiy xavf tug'diradi. Temir, foliy kislotasi, vitamin B12 yetishmovchiligi, surunkali kasalliklar, yallig'lanish jarayonlari va ba'zi genetik omillar kamqonlik rivojlanishida asosiy sabablar hisoblanadi.

So'nggi statistik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kamqonlik tarqalishi hududiy va demografik omillarga bog'liq bo'lib, qishloq va shahar aholisi orasida sezilarli farq mavjud. Bolalar va o'smirlar orasida kamqonlik o'sish va rivojlanishning kechikishi, jismoniy faoliyatning pasayishi va o'quv qobiliyatining kamayishi bilan bog'liq. Reproktiv yoshdagi ayollarda esa menstruatsiya, homiladorlik va laktatsiya davrida gemoglobin darajasi pasayishi yuqori foizda kuzatiladi. Eraklarda esa kamqonlik ko'pincha surunkali kasalliklar, oziqlanish yetishmovchiligi va genetik omillar bilan bog'liq.

Statistik tahlil kasallik tarqalishini, turli yosh va jinsdagi guruhlardagi ko'rsatkichlarni, kamqonlik turlarining chastotasini va ularning aholi salomatligiga ta'sirini aniqlash imkonini beradi. Shu bilan birga, statistik kuzatuv sog'liqni

saqlash tizimida profilaktik va davolash strategiyalarini ishlab chiqishda muhim manba hisoblanadi.

Asosiy qism

Kamqonlikning statistik bahosi aholining demografik xususiyatlari, etiologik turlari, morfologik xususiyatlari va hududiy tarqalishiga asoslanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, temir yetishmovchiligi anemiyasi eng keng tarqalgan tur bo'lib, reproduktiv yoshdagi ayollar va bolalarda yuqori foizda qayd etiladi. Bolalar va o'smirlar orasida gemoglobin darajasi pastligi o'sish va rivojlanishga salbiy ta'sir qiladi, kattalar orasida esa surunkali kasalliklar fonida rivojlanadigan anemiya ko'proq kuzatiladi. Ayollarda reproduktiv davrda kamqonlik yuqori foizda uchraydi, bu menstruatsiya, homiladorlik va laktatsiya bilan bog'liq. Erkaklarda esa surunkali kasalliklar va oziqlanish bilan bog'liq hollarda kamqonlik kuzatiladi. Kamqonlikning morfologik va etiologik turlari ham statistik tahlil uchun muhimdir. Temir yetishmovchiligi, megaloblastik, gemolitik va surunkali kasalliklar fonida rivojlanadigan anemiyalar alohida ko'rsatkichlar bilan o'rganiladi.

Qo'shimcha ma'lumotlarga ko'ra, kamqonlik faqat gemoglobin miqdorining kamayishi bilan chegaralanmaydi, balki immunitet tizimi, jismoniy chidamlilik va kognitiv funksiyalarga ham ta'sir qiladi. Bolalarda kamqonlik o'sish jarayonini sekinlashtiradi, o'quv qobiliyatini pasaytiradi, diqqatni jamlash qiyinlashadi va jismoniy faollikni cheklaydi. Homilador ayollarda esa kamqonlik ona va homila salomatligiga salbiy ta'sir qiladi, preeklampsiya va homilada rivojlanish kechikishi xavfini oshiradi. Oziqlanish darajasi va ijtimoiy-iktisodiy omillar ham kamqonlik xavfini belgilaydi. Temirga boy oziq-ovqatlar yetarli iste'mol qilinmasa, kasallik rivojlanish ehtimoli oshadi. Surunkali kasalliklar, masalan, buyrak va jigar patologiyalari ham kamqonlikka olib keladi. Genetik omillar, jumladan talassemiya va boshqa irsiy gemoglobin anomaliyalarida ham kamqonlik tez-tez uchraydi.

Hududiy tahlil shuni ko'rsatadiki, qishloq joylarda oziqlanish sifati va tibbiy xizmatlarga kirish imkoniyati pastligi sababli kamqonlik tarqalishi yuqori. Shahar aholisi esa ozuqa yetarliligi va profilaktik tadbirlar tufayli kasallik darajasi pastroq bo'lishi mumkin. Statistik kuzatuv kasallikni erta aniqlash va profilaktik choralarni ishlab chiqishda muhim vosita bo'lib, sog'liqni saqlash tizimida resurslarni samarali taqsimlash imkonini beradi. Shuningdek, kasallik tarqalishini oldini olish uchun temir va vitamin B12 yetishmovchiligini bartaraf etuvchi dasturlarni joriy etish, aholining xabardorligini oshirish va muntazam skrining o'tkazish zarur. Reproktiv yoshdagi ayollar va bolalar orasida profilaktik tekshiruvlar, oziqlanishni optimallashtirish va temir preparatlarini qabul qilish kamqonlik rivojlanishini kamaytiradi. Shu bilan birga, statistik tahlil kasallikning epidemiologik holatini baholash va sog'liqni saqlash siyosatini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Kamqonlikning tarqalishi va turli yosh hamda jins guruhlaridagi statistik ko'rsatkichlarini o'rganish kasallikni erta aniqlash va profilaktik choralarni belgilashda muhim vosita hisoblanadi. Temir yetishmovchiligi eng keng tarqalgan tur bo'lib, reproduktiv yoshdagi ayollar va bolalarda yuqori foizda uchraydi. Statistik tahlil kasallik tarqalishini hududiy va demografik jihatdan aniqlash, profilaktika va davolash strategiyalarini ishlab chiqishda asosiy vosita sifatida xizmat qiladi.

Shuningdek, oziqlanish, iqtisodiy va ijtimoiy omillarni hisobga olgan holda sog'lomlashtiruvchi dasturlarni yaratish, resurslarni samarali taqsimlash va aholining salomatligini yaxshilash imkonini beradi. Bolalar va o'smirlar orasida erta aniqlash va profilaktika tadbirlari jismoniy va aqliy rivojlanishni yaxshilashga yordam beradi, homilador ayollarda esa ona va homila salomatligini saqlash imkonini beradi. Statistik kuzatuv kasallik oqibatlarini kamaytirish, sog'lomlashtiruvchi dasturlarni yo'lga qo'yish va bemorlarning hayot sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Babadjanova Sh.A., Kurbonova Z.Ch. Oziqlanish va anemiya: klinik va statistika tahlili. – Toshkent: Abu Ali ibn Sino nashriyoti, 2020. – 224 bet.
2. Xolboyeva D.U., Egamberganova Z.A. Kamqonlik va aholining salomatligi: statistik yondashuv. – Toshkent: Toshkent tibbiyot akademiyasi nashriyoti, 2019. – 198 bet.
3. Fazilova S.S., Qoziboyeva S.T. Anemiya turlari va profilaktik choralar. – Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2021. – 210 bet.
4. Aminov, I. B. (2022). ZAMONAVIY MASOFAVIY TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING ASOSIY OMILLARI VA TALABLARI. *INTERNATIONAL CONFERENCE ON LEARNING AND TEACHING*, 1(1).

Foydalanilgan internet saytlari

1. <https://library.ziynet.uz/book/142161>
2. www.fjsti.uz
3. <https://tktishf.edu.uz/>
4. <https://dist.edu.uz>